

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๑

กิเลสกลัวสติปัญญา

ไม่ใช้ความคิดภายนอกภายใน นั่งอยู่ก็อมลื่นอมฟันอยู่เฉยๆ สัปหงกกงกัน สติสตั้ง ไม่อยู่กับจิต เลื่อนลอย ยืนเดินนั่งนอนมีแต่ความเลื่อนลอยๆ ใช้ไม่ได้ แม้ขณะภาวนาก็ยังเลื่อนลอยอยู่เราจะห้ามมรรคผลนิพพานที่ไหน มรรคผลนิพพานไม่อยู่สถานที่เลื่อนลอย ไม่ใช่ธรรมเลื่อนลอย เข้ากันได้หรือ

คิดถึงเรื่องพุทธกาลชี่ นั้นละเป็นเครื่องทำใจของเราให้กล้าหาญชาญชัยให้ดูดีมีพระพุทเจ้าเป็นพระองค์แรกทรงฝ่าอุปสรรคนานาประการ เกือบเป็นเกือบตายพูดง่าย ๆ ถึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้าขึ้นมา ให้ถือท่านเป็นตัวอย่าง ถือท่านเป็นเนติแบบฉบับ อย่าถือผู้ใดที่มีกิเลสให้มากกว่าถือพระพุทเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อย่างใกล้ชิดสนิทกับใจ

พระสงฆ์สาวกเราก็เห็น อ่านในประวัติของสาวก ไม่ว่าองค์ใดมาจากสกุลใดไม่เอาเรื่องเอาราวจรตินิสัยของสกุลนั้นๆ มาใช้ ท่านเอาหลักธรรมหลักวินัยเป็นคติตัวอย่าง เป็นจรตินิสัยไปเลย ถ่ายเทออกหมดจรตินิสัยที่เคยเป็นมาจากฆราวาส ที่เกี่ยวกับเรื่องสมบัติ พัสถาน ความเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย เป็นผู้มีอำนาจอะไรๆ นี้ ตัดออกหมดไม่เยื่อใย มาสร้างเอาใหม่ซึ่งเป็นจรตินิสัยที่กลมกลืนกันด้วยธรรม

พระมหากษัตริย์ที่ออกบวชแต่ครั้งพุทธกาลมีไม่น้อย เศรษฐี กุฎุมพี พ่อค้า ประชาชน จนกระทั่งคนทุกชั้นไร้เชื้อญาติ พระพุทเจ้าทรงรับเป็นลูกศิษย์ตถาคตหมด ไม่เห็นแก่ว่าคนนั้นมั่งมี คนนี้ทุกชั้นจน พระองค์ไม่เป็นอย่างนั้น เพราะธรรมให้ความเสมอภาคให้ความร่มเย็นแก่ทุกหัวใจ ไม่ได้ให้ความร่มเย็นเฉพาะคนมั่งมีซึ่งอาศัยวัตถุเป็นที่ตั้ง ธรรมไม่ใช่วัตถุ ธรรมเพื่อจิตใจ ถ้าจิตใจดีทุกสิ่งทุกอย่างก็ดี

เมื่อเช้านี้รองผู้บังคับการทหารก็มา มีลักษณะเมาเหล้า แต่ไม่ถึงกับเมา แต่ว่าพูดนี้ไต่กลืนเหล้า โอ๊ย เราเบื่อ มากี่มาพูดถึงเรื่องเคยมาหาท่านหลายหนแล้ว มาครั้งสุดท้ายก่อนครั้งนี้ มีผู้หญิงคนหนึ่งเขามาเล่าเรื่องภาวนาให้ฟัง มากับพวกนี้ละมาหลายคนด้วยกัน เวลานั่งภาวนาตัวมักโยกคลอนจะให้ทำยังไง

พอว่าอย่างนั้น แต่เราจำไม่ได้ อธิบายให้เขาฟัง แต่เราถือเอานี้เป็นเหตุตีกบาลคนว่าตั้งแต่งานของโลกเขาก็ยังมีโยกมีคลอน งานภาวนาไม่ใช่งานคนตาย ผู้ภาวนาก็ไม่ใช่คนตาย ทำไมจะกระตุกกระตักหรือโยกคลอนบ้างไม่ได้ งานเลื่อยไม้ไสกบ งานฟันมีดฟัน

ขวาน เป็นงานโยกตัวเคลื่อนไหวตัวไปตามจังหวะของการทำงานนั้น ๆ จากนั้นก็ย้อนเข้ามาหา คนกินเหล้าเมาเหล้าจนหัวฟัดหัวแพงไม่เห็นตำหนิกันบ้าง คนภวานาตัวโยกตัวคลอนบ้างก็ตำหนิ ตำหนิก็ตำหนิตรงที่มันเป็นโทษซี การภวานาจะเป็นอะไร เอาเจ็บ ๆ เสียบ้าง กินเหล้าเมาจนหัวฟัดหัวแพงสติไม่อยู่กับตัวยังไม่เห็นตำหนิกัน จะให้ขนาดเป็นบ้านนั้น เทรอถึงจะตำหนิกัน เราวางั้น

นั่นซิคนเรา พิจารณาไม่เป็นอรรถเป็นธรรมไม่เป็นความสม่าเสมอ ถ้าเป็นทางดีแล้วคอยแต่จะตำหนิกัน ถ้าทำไม่ดีแล้วไม่ตำหนิ

เราเห็นไหมเรื่องพระรัฐบาล เป็นลูกชายคนเดียวสละออกบวช ไม่ทราบกี่ปีกลับมาเห็นคนใช้เอาอาหารที่บูดที่เสียแล้วไปทิ้ง ท่านไม่ให้ทิ้งท่านบอกให้ใส่บาตรดีกว่าที่จะไปทิ้ง คนใช้คนนั้นเขาก็มองดูหน้า เอ๊ะ นี่...ไปเล่าให้ทางบ้านฟังเหมือนกับพระรัฐบาล นั่นท่านมาหวังใยุ่นวายกับสกุลอะไรดูซิ ไปบิณฑบาตมาธรรมดานี้ ท่านผู้มุงอรรถมุงธรรมต้องไม่สนใจไม่ยุ่งใยุ่นวายกับโลกสงสาร กับสกุลนั้นสกุลนี้ มีความหนักแน่นในธรรมเสมอ

ผู้ที่จะถอดถอนกิเลสครั้งพุทธกาลองค์ไหนบวชมาแต่จ้อในการแก้กิเลส เหมือนนักมวยขึ้นเวทีนั่นเอง จ้อกันเลย ใครดีใครอยู่ใครไม่ดีตกเวทีลงไป นี่เราไม่เห็นจ้อกับกิเลส ใครดีใครอยู่ ใครไม่ดีตกเวที ส่วนมากขึ้นไปยังไม่ได้เหยียบบนพื้นเวทีถูกกิเลสมันตีหงายลงไปแล้ว ยังไม่มีทำสู้เลยถูกมันต่อยเสียก่อน ถ้าต่อสู้กันบ้างก็ค่อยยังชั่ว

ให้เราคิดถึง สรรณิ คัจฉามิ เราเสมอ อย่าปล่อยใจไปกับสิ่งอื่น เรามาหาอรรถหาธรรมเวลานี้ เรามาเพื่อถอดถอนสิ่งไม่ดีซึ่งมีอยู่ในหัวใจเรา นี้เรื่องโลกมีแต่เรื่องอย่างเดียวกันกับที่มีอยู่ในหัวใจเรา ไปสนใจกับมันทำไมของเราก็มีอยู่แล้ว เรื่องความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรัก ความชัง สมบัติพิสดานเราก็เคยมีมาแล้ว อาศัยเป็นวัน ๆ เท่านั้น ความเสกสรรปั้นยกกันเคยมีมาตั้งแต่ตั้งเดิม

โลกสมมุติก็ต้องเสกสรรปั้นยกกัน เพราะโลกสมมุติ จะไปตำหนิเขาก็ไม่ได้ มันเคยมีมาอย่างนั้นตั้งเดิมตามความสมมุติของโลก เมื่อมีสมมุติแล้วก็มีดิฉินนินทามียกยอสรรเสริญ เสกสรรปั้นยกกันขึ้นเป็นธรรมดา เราผู้ปฏิบัติธรรมอย่าไปหลง เรื่องเสกสรรปั้นยกเราอย่าไปหลง ความรักความชังเคยให้ผลให้ประโยชน์อะไรแก่เราบ้าง ผลของมันเกิดขึ้นมาเป็นยังงี้ ก็ไม่เห็นมีความสุขรื่นเริง มีความสงบเย็นใจไม่ยุ่งวายถึงกับให้เกิดความผองใส เพราะความรื่นเริงบันเทิงกับสิ่งเหล่านั้น

บทเวลาจะเกิดความผ่อนคลายเกิดความสงบก็เพราะการปฏิบัติธรรม เวลาจะได้สุขมีความสงบเย็นใจก็เพราะการปฏิบัติธรรมต่างหาก ไม่ใช่เพราะความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมไปในโลกแห่งสังสาร ซึ่งเป็นการสั่งสมกิเลสโดยไม่รู้ตัว

จิตใจของเรานี้มันไม่เลือกกาลสถานที่อิริยาบถนะให้เข้าใจไว้ ว่ามันสั่งสมกิเลสได้ทุกๆ ระยะเวลาไป ทุกๆ ขณะไปถ้าเราเผลอ เดินจงกรมอยู่ก็สั่งสมกิเลสได้ นั่งภาวนาอยู่ก็สั่งสมกิเลสได้ อิริยาบถทั้งสี่และทุกเวลามีทางสั่งสมกิเลสได้ทั้งนั้นถ้าเราเผลอตัวเมื่อไร ฉะนั้นจึงต้องตั้งสติไว้ให้ตรึกษาตัว การต่อสู้ก็ต้องมีหนักมีเบา มีทุกข์มีลำบาก ไม่เช่นนั้นก็ไม่เรียกว่าการต่อสู้ อยู่เฉยๆ ก็ไม่เรียกว่าการต่อสู้ นี่เราไม่เฉยเรามีสติตั้ง พยายามต่อสู้กับสิ่งที่เคยเป็นข้าศึกต่อเรา ซึ่งอยู่เหนือหัวใจเรามาานาน พยายามแก้ไข

ใครไม่เคยเห็นเรื่องมรรคผลนิพพานจึงไม่กระตือรือร้น เคยเห็นตั้งแต่สิ่งที่เคยมีอยู่ในโลกนี้ จึงพากันกระตือรือร้น สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็ไม่ทราบจะกระตือรือร้นยังไง เราถึงไม่เคยเห็นก็ตาม เราเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดต่อศาสนธรรม เป็นผู้ปฏิบัติด้วย ถ้าหากว่าเรายังไม่เห็นความศักดิ์สิทธิ์พิเศษของธรรมถึงกับขั้นกระตือรือร้นก็ตาม ให้เราเริ่มฝึกของเราด้วยจิตตภาวนาโดยความมีสติ เอาจริงเอาจัง ตั้งใจทำให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย พอให้เกิดผลขึ้นมาในขั้นเริ่มแรก เช่นจิตมีความสงบตัว ขาดจากอารมณ์ทั้งหลาย หรืออย่างน้อยเบาจากอารมณ์เป็นเบื้องต้น ขาดจากอารมณ์ในลำดับต่อไป แม้จะเป็นชั่วระยะหนึ่งก็ตามเราจะเห็นอะไรบางอย่างอยู่ในจิตนั้น

ไม่ต้องบอก ความสงบมีแล้วความเย็นใจความสุขมีมาเอง ยิ่งจิตขาดจากอารมณ์ ในขณะที่สมาธิไม่สืบต่อกับเรื่องอะไรเลย เหลือแต่ความรู้ล้วนๆ นั่นแหละคือความสุขแท้ทางด้านธรรมะ คำว่าความสุขแท้ไม่ได้หมายถึงแท้ที่สุดแห่งธรรม ที่สุดแห่งจิต ที่สุดแห่งมรรคผลนิพพาน แต่เป็นความสุขแท้ที่ไม่มีอะไรเคลือบแฝงด้วยยาพิษ เหมือนอย่างความสุขในทางโลก ความหมายเทียบกันอย่างนั้นต่างหาก

เพียงขั้นนี้เราก็อิ่มมีความสุขและพอจะมีกำลังใจ และพอเป็นหลักฐานพยานยืนยันต่อธรรมเบื้องสูงขึ้นไปว่าจะต้องเป็นไปจากนี้ หลักฐานพยานได้แล้ว รู้แล้ว เห็นแล้ว ความแปลกประหลาดความอัศจรรย์ภายในจิตของเรา แม้ชั่วขณะเดียวเท่านั้นก็พอให้เราภูมิใจได้แล้ว ยิ่งได้ปฏิบัติให้ละเอียดลออหรือลึกซึ้งยิ่งกว่านี้จะเป็นอย่างไร จิตมันซึ่งไปเอง ไม่ได้ว่าคาดคะเนหรืออะไรละ คือมันซึ่งๆ ไป

ถ้าไม่มีอะไรปรากฏเลยแม้เราบวชก็อย่าเข้าใจว่าจะมีความสุขนะ ความสุขไม่เกิดขึ้น เพราะการไม่ได้ทำอะไรทำนาทำไร่ทำสวนซื้อถูกขายแพง ทำราชการงานเมือง เป็น

ความสุข เพราะไม่ได้ทำสิ่งเหล่านี้ ไม่มีเพียงเท่านั้น ในขณะที่ไม่ทำสิ่งเหล่านั้น แต่มันก็สั่งสมพิษไฟกิเลสตัณหาจะขึ้นภายในจิตใจ ให้เป็นไฟเผาตัวอยู่นั้นแล เมื่อสิ่งเหล่านี้สั่งสมตัวขึ้นมาผลิตตัวขึ้นมาโดยลำดับ แล้วผลมันแสดงออกมาจะไม่เป็นทุกข์จะเป็นอะไร นี่ละทุกข์ทางใจมีอยู่ภายในจิต ไม่เลือกว่าเป็นนักบวชหรือฆราวาส

เพราะมันไม่ได้กลัวผ้าเหลืองนี้ ไม่ได้กลัวศีระโหล่นๆ กิเลสทั้งหลายไม่กลัว กลัวแต่สติปัญญาศรัทธาความเพียร กลัวเท่านั้น อันใดที่กิเลสกลัว เราต้องการจะถอดถอนกิเลสหรือปราบปรามกิเลสให้สิ้นซากลงไป อันใดกิเลสกลัวเราต้องสั่งสมหรือเราต้องพยายามฝึกฝนอบรมสิ่งนั้นขึ้นมา ให้มีความชำนาญหรือมีความแก่กล้าสามารถ เช่น สติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ จิตที่วอกแวกคลอนแคลนไปมาเล็กน้อยเพียงไรก็ตาม ถ้าสติปัญญาเป็นผู้ควบคุมอยู่เสมอจิตนั้นจะมีความสงบได้ ไม่ผาดโผนไปตามอารมณ์บ้างกิเลสของตน นั่นละสิ่งที่หักห้ามจิตได้ก็คือสติกับปัญญา

ทุกข์ก็ทุกข์ เรื่องเกิดเรื่องตายนี้เราเกิดมาซ้ำๆ ซากๆ เกิดกับตายก็คือความทุกข์นั่นเอง เกิดก็ตามเป็นอยู่ก็ตามตายก็ตาม เป็นเรื่องของทุกข์ทั้งนั้น ท่านจึงเรียกว่า ทุกข์ อริยสัจจ์ชาติปี ทุกขชาติ เกิดก็เป็นทุกข์ ชราปี ทุกขชาติ แก่ก็เป็นทุกข์ มรณมุข ทุกข์ ความตายก็คือความทุกข์ ท่านว่าไว้ตรงไหนบ้างว่าคือความสุข มันไม่มี เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของเราที่เคยแบกเคยหาม เคยได้รับความกระทบกระเทือนมาแล้วทั้งนั้น จึงไม่น่าสงสัย

ยังมีแต่ว่าความไม่เกิดไม่มีทุกข์ ทุกข์ นตฺถิ อชาติสฺส ความไม่เกิดไม่มีทุกข์ยังไม่มีความในหัวใจเรา ความสิ้นกิเลสไม่มีทุกข์ภายในใจก็ยังไม่มีความในใจของเรา นิพพานันฺ ปรมํ สุขํ หรือว่าสุภาทิเสสนิพพาน อนุภาทิเสสนิพพาน สิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้ว ยังเหลือแต่ความรับผิดชอบในขั้นที่เรียกว่า สุภาทิเสสนิพพาน และสิ้นกิเลสแล้วโดยสิ้นเชิงด้วย ขั้นนี้ก็ไม่ได้สลายตัวลงไปแล้วด้วย เป็นอนุภาทิเสสนิพพานโดยสมบูรณ์ คือไม่ต้องรับผิดชอบสิ่งใดขึ้นชื่อว่าสมมุติ แม้ละเอียดเพียงไรก็ปล่อยโดยสิ้นเชิง นี่ยังไม่มีความในจิตใจของพวกเรา นักปราชญ์ทั้งหลายท่านชมเชยอย่างยิ่งยวด

คนโง่ชมเชยสิ่งที่ต่ำ สิ่งที่ชั่วว่าเป็นของดี ปราชญ์ทั้งหลายชมเชยสิ่งที่ดีว่าเป็นของดี สิ่งที่เลิศว่าเป็นของเลิศ รู้ตามความจริงชมเชยตามความจริง ไม่พลิกไม่เปลี่ยน ไม่เสกไม่สรร ไม่บิดไม่เบี้ยว ให้เป็นอย่างอื่นอย่างใดจากหลักความจริงที่มีดั้งเดิม ไม่เหมือนโลกโลกเอาประมาณไม่ได้ ชอบอะไรก็เสกสรรกันขึ้นมา เสกสรรขึ้นมาก็เหมือนกัน เป็นมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว ความเหมือนกันหลงกันนี้ก็คือเรื่องของกิเลสนั่นเอง ก็แสดงให้เห็นอย่างชัดๆ

ถ้าจะดูมันก็รู้ทั้งนั้นแหละ ดูธรรมกับกิเลสอยู่ในฉากเดียวกันก็เห็น ดูธรรมก็รู้เรื่องของกิเลสด้วยไม่รู้เพียงแต่ธรรม

เอาให้หนักมือลงไปชิดอยทำไม ความทอดยอ่อนแอตามยถากรรมก็เป็นมาแล้วนานแล้ว ได้ผลประโยชน์อะไร ให้มีความจริงความจริง ตั้งสติให้ต้อยาลดหย่อน อย่าอ่อนแอในความตั้งสติ มรรคผลนิพพานนี้จะปรากฏขึ้นมาได้ด้วยอำนาจของความ پاکเพียร ของความอดทน มีสติปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญ

ฉันทะ ในอิทธิบาท ๔ ให้พอใจในความ پاکเพียรเพื่อมรรคผลนิพพาน ฉันทะพอใจ

วิริยะ پاکเพียร

จิตตะ อย่าเอาสติห่างเหินจากจิต จากความเพียร

วิมังสา จะคิดจะพูดจะทำอะไร ความเคลื่อนไหวของกายวาจาใจให้มีปัญญา พิจารณารอบตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะกินนอกการใน

ท่านเรียกว่า อิทธิบาททั้งสี่ เราจะไปหาที่ไหนอิทธิบาททั้งสี่ ถ้าไม่หาในหัวใจเราค้นหาในตำราก็มีแต่ชื่อ ตัวอิทธิบาทจริงๆ ไม่มีอยู่ในนั้น ฉันทะ มีแต่อ่านหนังสือเป็นฉันทะ ผู้ที่จะทำฉันทะให้เกิดความพอใจเป็นใครถ้าไม่ใช่เรา วิริยะ ผู้ที่จะเพียร ตัวหนังสือไม่เพียร อ่านวันยังค่ำ วิริยะๆ ไปอย่างนั้น มันอยู่กับคน ตัว ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ตัวอิทธิบาท ๔ จริงๆ อยู่ที่นี่

เมื่อบำเพ็ญนี้ให้เต็มสมบูรณ์แล้วมรรคผลนิพพานไม่ต้องถาม จะถามไปไหน เพราะสิ่งเหล่านั้นอยู่ที่นี้ ไม่ได้อยู่ที่กาลโน้นสถานที่โน้นเวลานี้ เมืองโน้นเมืองนี้ เมืองไหนก็เป็นของท่านผู้รู้อยู่ในเมืองนั้น สถานที่นั้นเวลาเท่านั้นของท่าน กิเลสไม่มีกาลไม่มีสถานที่ การประกอบความเพียรเพื่อมรรคผลนิพพาน เราจะคิดตั้งแต่หากาลสถานที่อย่างนั้นไม่ทันกับกิเลส ซึ่งไม่นิยมกาลสถานที่ นิยมแต่การสร้างตัวเองให้มีพลัง เพื่ออำนาจมากขึ้นครอบหัวใจสัตว์โลกเท่านั้น เรื่องของกิเลสมีเท่านั้น

เพราะฉะนั้นเราจะทำอย่างไร จึงจะมีความเฉลียวฉลาดสามารถทันกับเหตุการณ์ คือกิเลสที่แสดงตัวอยู่ตลอดเวลาภายในใจของเรา และสามารถถอดถอนมันหรือระงับดับมันได้ ด้วยอุบายวิธีการต่างๆ ของเรา ให้เร่งชวนชวย

การอยู่ด้วยกันไม่ใช่เป็นของแน่นอน ไม่ใช่เป็นของจีรังถาวร ความพลัดพรากจากกันมีอยู่ทุกหย่อมหญ้า มีอยู่ทุกแห่งทุกหนทุกบุคคลทุกเราทุกท่าน เวลาอยู่ด้วยกันมีโอกาสที่จะพยายามประกอบความ پاکเพียร ตักตวงเอาให้ได้เต็มสติกำลังความสามารถก็ให้รีบ

ทำเสีย ครูบาอาจารย์ที่ให้โอวาทสั่งสอน ที่จะให้ถูกต้องแม่นยำหรือเป็นที่พึงใจกับนิสัยของเรานั้นมีน้อย ไม่ใช่จะมีอยู่ทุกแห่งทุกหนทุกตำบลหมู่บ้านไป สถานที่ประกอบความพากเพียรก็เหมือนกัน ไม่ใช่จะได้ทุกสถานที่ที่เราต้องการไป เพราะเวลานี้เป็นเวลาโลกพินาศฉิบหาย โลกเป็นสัตว์ โลกเป็นยักษ์เป็นผี การประกอบความพากความเพียรในสถานที่ใดก็ลำบาก โลกมันเปลี่ยนแปลง

เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนั้นละ มีที่ไหนหลายๆ ก็ทำให้เกิดความเดือดร้อนมาก ธรรมมีอยู่ในสถานที่ใดก็ทำสถานที่นั้นบุคคลนั้นให้เย็น ก็เห็นกันอยู่ชัดๆ อย่างนี้ ถ้าใครจะเทียบก็เทียบเอา โทษกับคุณมีอยู่ด้วยกัน ถ้าจะดู..เห็นทั้งโทษทั้งคุณ เรื่องของกิเลสเป็นยังไง มันให้คุณยังไงบ้างเราก็พอทราบได้ คนทุกข์ทุกข์เพราะกิเลสนะ ถ้ากิเลสให้คุณแล้ว โลกไม่ควรจะทุกข์ ไม่ควรจะบ่นกัน ไม่ควรจะเดือดร้อนกัน

นี่ก็เพราะอำนาจของกิเลสมันให้ทุกข์ ถ้าจะเห็นโทษของมันก็ควรเห็น ถ้าจะลดหย่อนผ่อนเบาแม้ละไม่ได้ถอนไม่ได้ ยังไม่มีอุบายสติปัญญารู้เท่าทันพอที่จะถอดถอนมันจากใจได้ ก็ให้รู้จักประมาณ ให้ความพอดี ให้วิธีหลบหลีกปลีกตัว อย่าให้มันเผาเสียจนไม่มีอะไรเหลือเลย ต้องรู้วิธีต่อสู้กันบ้าง แต่ไม่เป็นอย่างนั้น นี่ละโทษของกิเลสเป็นอย่างนั้น อยู่ที่ไหนก็ไม่เคยให้คุณแก่ใคร มีมากมีน้อยก็แสดงความทุกข์มากขึ้นตามสาเหตุของกิเลสที่มันเกิดขึ้น ที่มันมีอยู่นั้นแล

แม้แต่ภายในหัวใจเราก็เหมือนกัน กิเลสก็มีอยู่ในนั้น ถ้าสติตั้งขาดไปเมื่อไรแล้ว กิเลสก็สั่งสมตัวขึ้นมาได้แล้วแผ่อำนาจ จะนั่งภาวนาก็ตัวร้อนไปหมด เดินจงกรมก็ไม่ใช่ทำ นั่งสมาธิก็ไม่ใช่ทำ เพราะไม่เป็นทำอยู่ภายใน มันกวัดมันแกว่งมันยุ่งเหยิงวุ่นวาย ความอดทนระอาใจมันอ่อนแอไปหมด นี่ถ้ากิเลสได้เข้าเหยียบย่ำที่ตรงไหนแล้วมันอ่อนเปียกไปหมดเลย ไม่มีความข็งขั่งตั้งตั้งที่จะประกอบความพากเพียร

ให้เราทราบว่ามันแหละกิเลสมันมีอำนาจ มันบังคับร่างกายจิตใจของเราให้อ่อนไปหมด จะยกความเพียรก็ไม่ได้ เดินจงกรมก็สั๊กแต่ว่าเดิน สติเลื่อนลอยไปไหนก็ไม่รู้ นั่งก็สั๊กว่านั่งอมพินอยู่เฉยๆ ดีไม่ดีสั๊กหงกกัน ในอริยาบถทั้งสี่เจ้าของเข้าใจว่าเป็นความเพียร แต่มันเป็นเรื่องความเพียรเพื่อสั่งสมกิเลสไปเสียโดยเราไม่รู้สั๊กตัว ไม่ได้เป็นความเพียรเพื่อถอดถอนกิเลสเพราะความมีสติ กลายเป็นความไม่มีสติ เลยสั่งสมกิเลสเพราะความไม่มีสติ กิเลสมันชอบคนโง่คนเข่อ ธรรมะชอบคนฉลาดคนมีสติปัญญา มีศรัทธามีความเพียร

เวลาอยู่นี้ก็รีบประกอบความพากเพียรอย่างอนใจ อย่าหนีจากหลักสัจธรรม อย่าหนีจากหลักสติปัญญา อยู่กับที่นี้ สิ่งเหล่านี้แหละมันปกคลุมหุ้มห่อมรรคผลนิพพานอยู่ สัจธรรม ๒ ประเภทคือ ทุกข์กับสมุทัยนี้เป็นเครื่องปกคลุม กายเวทนานี้เป็นเครื่องปกคลุม สุขเวทนาเกิดขึ้นก็หลงก็ลืมตัวเสีย ทุกขเวทนาเกิดก็ลืมๆ ลืมตัวเสีย เฉยๆ เกิดขึ้นก็ลืมตัวเสีย กาย เวทนา จิต ธรรม จิตไม่ทราบเป็นยังงัยบ้างก็ไม่พิจารณา

ธรรมๆ อะไรมีนิเวศธรรมเป็นต้น มันก็เต็มอยู่ในหัวใจแต่เราไม่รู้ว่ามีนิเวศเป็นยังงัย เหล่านี้แหละมันถึงปกปิดจิตใจได้อย่างมืดจนมองหาจิตไม่เจอ มีแต่รู้เฉยๆ หากความสว่างไสวมีความแพรวพราวในจิตไม่มี หากความสุขไม่ได้ถ้าเป็นอย่างนั้น เพศของพระก็พระเถอะ จะหาความสุขไม่ได้เลย แม้ไม่ได้ทำอะไรทำนาซื้ออูถุขายแพ่งทำราชการงานเมือง ซึ่งเป็นความทุกข์ยากลำบาก เพราะการวิ่งเต้นชวนชวยเหมือนโลกเขาก็กตาม แต่จิตใจนี้มันวิ่งเต้นชวนชวยคว่าเอาไฟ ชุดค้นหาไฟมาเผาตัวเองแล้วจะเกิดความสุขที่ไหน

ถ้าจิตหาความสงบไม่ได้ไม่มีสุขสมณะของเรา ถ้าใจสงบได้มีสุข เริ่มมีสุข ความคิดส่ายสั่นในแง่ต่างๆ ที่เคยคึกคะนองก็สงบตัวเข้ามาๆ เมื่อจิตมีความสงบเป็นอย่างนั้น สงบเข้ามาเท่าไรก็ยิ่งปล่อยความกังวลภายนอกเข้ามาได้มาก ใช้ปัญญาหยั่งเข้าไปที่นี้เมื่อจิตมีความสงบบ้างพอเป็นบาทเป็นฐานของสมาธิขั้นนั้นๆ แล้วก็ให้เร่งปัญญา พิจารณาคลี่คลายดูเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา ซึ่งเต็มอยู่ในอวัยวะของเราทุกชั้นทุกอันไม่เว้น เต็มไปหมดด้วยไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา

อาการใดหรือลักษณะใดของไตรลักษณ์ที่เหมาะสมกับจริตนิสัยของเรา กำหนดลงไป ในไตรลักษณ์ใดไตรลักษณ์หนึ่ง อาการใดอาการหนึ่ง กระจายทั่วถึงกันหมด เรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา นี้เต็มตัว ทำไมสติปัญญามีจะไม่ซึมซาบหยั่งลงไปถึงเหตุถึงผลถึงหลักความจริงได้ละ นี่ละวิธีการปฏิบัติตัวเองให้ปฏิบัติอย่างนี้

อย่าไปคิดเร็วๆ ร้อนๆ ทางโน้นทางนี้ คิดลงในสัจธรรม ทุกข์กับสมุทัยเป็นสิ่งปกปิดกำบังจิตใจ มรรคคือข้อปฏิบัติมีสมาธิปัญญาเป็นต้น เป็นเครื่องบุกเบิกทางและเป็นเครื่องระงับดับกิเลสทุกประเภท จนกลายเป็นนิโรธคือความดับทุกข์ขึ้นมา มีเท่านั้น ไม่มีอะไรที่จะมากั้นทางมรรคผลนิพพาน นอกจากทุกข์กับสมุทัยเป็นผู้กั้นทาง ซึ่งก็มีอยู่ภายในจิตใจของเราเอง ไม่มีอะไรที่จะเป็นสิ่งวิเศษวิโสมาบุกเบิกทางเดินเพื่อมรรคผลนิพพานได้ นอกจากมรรค คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ไม่มีที่ไหนอีกเหมือนกัน

คำว่าความดับทุกข์ๆ ถ้าไม่มีสติปัญญาเป็นต้นเป็นเครื่องดับ ไม่มีอะไรดับได้เลย ดับทุกข์ไม่ได้ จะมีอยู่ตั้งกัปตั้งกัลป์ ทุกข์ร้อนอยู่ก็มีตั้งกัปตั้งกัลป์ทุกชาติทุกภพ หาที่จบสิ้น

ลงไม่ได้เลย ถ้าเราไม่ดับมันด้วยเจตนาศรัทธาความเพียร มีสติปัญญาเป็นอาวุธอันสำคัญนี้ ไม่มีทางดับได้ ความจริงเป็นอย่างนี้ เราจะเชื่อความจริงหรือจะเชื่อความปลอม ความปลอมนั้นเราเชื่อมานานแล้ว ความปลอมนั้นเราไม่พอเห็นโทษของมันได้หรอก คำว่าความปลอมคือไม่จริง หลอกอยู่ตลอดเวลา ของจริงก็คือธรรม เอาให้ได้ตรงนี้ซิ

เอาละการเทศน์ก็เห็นพอสมควร